

Program kształtujący aktywne postawy partycypacyjne oparty na programie wychowawczym pn. Akademia Młodzieżowa

**SFINANSOWANO ZE ŚRODKÓW NARODOWEGO INSTYTUTU WOLNOŚCI –
CENTRUM ROZWOJU SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO
W RAMACH RZĄDOWEGO PROGRAMU FUNDUSZ MŁODZIEŻOWY NA LATA 2022-2033**

CZĘŚĆ 1. Cele i założenia

Celem niniejszej publikacji jest opisanie kompleksowego programu kształtującego aktywne postawy partycypacyjne wśród młodzieży. Model ten upowszechniany jest dla grona osób, które pracując z młodzieżą, a więc wychowawcy, działacze społeczni, nauczyciele, animatorzy lokalni, instruktorzy, chcą budować zaangażowanie młodych w życie wspólnot lokalnych. Postawa partycypacji wśród młodzieży jest niezmiernie ważna, ponieważ uczy odpowiedzialności za dobro wspólne oraz za wspólnoty, w których żyjemy, ukierunkowuje człowieka na czynny, a nie bierny udział w życiu społecznym oraz uświadamia, że na to, co dzieje się wokół nas mamy bardzo duży wpływ, nie tylko ludzie zarządzający. Niestety dostrzec dzisiaj możemy znikomy poziom zaangażowania młodzieży w życie społeczne i publiczne. Przyczyna tego problemu jest wielopłaszczyznowa i dotyka ściśle ze sobą połączonych spraw takich jak: wzorce funkcjonowania społecznego wynoszone z domów rodzinnych, podziały społeczne i polityczne dotyczące polskiego społeczeństwa, które nawet w sposób nieświadomy wpływają na funkcjonowanie młodzieży, trudności społeczne i emocjonalne spotęgowane przez niedawny okres nauczania zdalnego, negatywne wpływy kultury Internetu najłatwiej objawiające się promocją kultury konsumpcjonizmu i kształtujące postawę egocentryzmu i egoizmu społecznego (np. instagramowych czy tik-tokowych idoli), a poważniej postawą zagubienia aksjologicznego, czy nawet nihilizmu, różnych form przemocy rówieśniczej (w tym trudnej do zdiagnozowania przemocy psychicznej) i zachowań autodestrukcyjnych (np. tzw. pato-gamerów i pato-youtuberów) oraz będących tak naprawdę „na wierzchu” tych potrzeb i wydających się najłatwiejszymi do rozwiązania problemów związanych ze sprawami organizacyjnymi w szkołach i związanych ze współpracą w lokalnych społecznościach.

Dlatego też pragniemy udostępnić modelowy system działań, który jest odpowiedzią na wyżej postawiony problem. Przedstawiony wzorzec działań partycypacyjnych oraz dotyczących polityki wymiany informacji między organizacjami obywatelskimi i władzami może być aplikowany w różnych społecznościach, zarówno tych większych, jak i w mniejszych miejscowościach. Opisany model zawiera również bardzo konkretne propozycje inicjatyw, których celem jest wpływ młodzieży na kształtowanie lokalnych polityk publicznych. Inicjatywy te nie opierają się jedynie na prostych formach dialogu lub konsultacji, ale przybierają nietypowe kreatywne formy, dzięki którym mogą być bardziej skuteczne i lepiej angażować młodych ludzi w działania na rzecz partycypacji.

CZĘŚĆ 2. Stworzenie grupy

Zaproponowany program kształtujący aktywne postawy partycypacyjne zakłada udział min. 9 młodych osób. Należy pamiętać, że do ilości osób w grupie należy dostosować formę działań, bowiem każdy uczestnik inicjatywy powinien dostać odpowiednie do jego możliwości zadanie, ani zbyt trudne, ani zbyt proste, tak, by nie był przeciążony, ale też, by miał poczucie współuczestniczenia w tym działaniu i tego, że dołożył się swoją pracą i talentami do sukcesu. Zaprosić młodzież do działania można na wiele sposobów. Poniżej kilka z nich:

- działania środowiskowe realizowane we współpracy ze szkołami, parafiami, domami kultury, instytucjami lokalnymi – realizowane głównie poprzez kontakt osobisty i spotkania np. w klasach, czy w czasie innych zajęć z młodzieżą,

- działania rówieśnicze, czyli przekazanie zaproszenia do udziału w projekcie bezpośrednio przez młodzież do tej pory zaangażowaną w działania np. swoim kolegom i koleżankom z klasy, z bloku, z sąsiedztwa,

- kampania internetowa – działania rekrutacyjne wsparte kampanią internetową obejmującą przekazywanie informacji poprzez media społecznościowe (w tym profile instytucji ze społeczności lokalnych).

W celu nauczania młodzieży zaangażowania na rzecz wspólnoty lokalnej, najpierw sami muszą zrozumieć, jak wygląda wspólnota, jak ją zbudować i co zrobić, aby dobrze funkcjonowała. Program kształtowania wśród młodych ludzi postaw aktywności obywatelskiej możemy oprzeć na metodzie firmy młodzieżowej, dzięki czemu każdy uczestnik pozna i doświadczy tego, jak wiele elementów składa się na to, aby dana wspólnota dobrze działała. Młodzież wchodząc w świat polityki publicznej, najpierw sama musi nauczyć się, jakimi prawami rządzi się prowadzenie grupy i zrozumieć, jak ogromny wpływ na jej funkcjonowanie ma zaangażowanie jej członków. Prowadzenie lub działanie we własnej firmie młodzieżowej będzie więc dla naszej młodzieży swoistym treningiem życia we wspólnocie z pełną świadomością istoty mechanizmów jej działania. Metoda ta pomoże również w zorganizowaniu pracy członków grupy, współpracy z innymi, nauce umiejętności podejmowania zadań i solidnego się z nich wywiązywania, dzięki czemu jakość działań budujących partycypację będzie wyższa.

Funkcjonowanie firmy młodzieżowej należy rozpocząć od przedstawienia grupie misji, czyli sensu istnienia firmy, która przez cały czas pracy będzie przyświecać młodym. Osoba sprawująca opiekę nad grupą powinna dobrze wytłumaczyć, po co ta grupa istnieje, do czego mają prowadzić jej działania. Świadomość misji jest bardzo ważna, bowiem wpływa na motywację wewnętrzną każdego uczestnika. W naszym przypadku misją jest wpływanie na kształt środowiska lokalnego, dlatego należy przekonać naszą grupę, jak bardzo jest to ważne dla każdego z nich, jak duże zmiany mogą razem osiągnąć.

Formalnie firmę młodzieżową należy założyć przez podpisanie aktu notarialnego, który zawiera takie punkty jak:

- misja firmy,
- lista członków,
- regulamin organizacyjny,
- opis struktury organizacyjnej,
- zadania poszczególnych komórek organizacyjnych firmy (komórki te należy dostosować do funkcjonowania i zadań danej grupy),
- ogólne normy i zasady firmy.

Poniżej wzór aktu notarialnego:

Akt Notarialny

W dniu zostaje założona firma
z siedzibą w.....

Członkowie firmy:

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.
- 6.
- 7.
- 8.
- 9.
- 10.

Misją naszej firmy jest:

.....
.....

Instruktor firmy:

.....

Podpisy członków firmy

.....

Podpis instruktora firmy

.....

**Regulamin organizacyjny
firmy**

Postanowienia ogólne

§ 1

Regulamin organizacyjny firmyokreśla:

- 1) opis struktury organizacyjnej,
- 2) zadania poszczególnych komórek organizacyjnych /osób/ w firmie,
- 3) zadania kierownictwa firmy,
- 4) zasady sprawowania nadzoru nad wykonywaniem zadań przez poszczególne osoby /komórki/.

Opis struktury organizacyjnej

§ 2

Strukturę organizacyjną firmy tworzą:

- 1) Instruktor.....

- 2) Zarząd firmy
- Prezes
- Wiceprezes.....

- 3) Działy
 - a. Merytoryczny
.....
.....
.....
 - b. Marketingowy
.....
.....
.....
.....
 - c. Administracyjny
.....
.....
.....
.....
 - d. Finansowy
.....
.....
.....
.....

Zadania poszczególnych komórek organizacyjnych firmy

§ 3

1. Instruktor

2. Zarząd firmy

2.1. Zadania Prezesa

2.2. Zadania Wiceprezesa

3. Działy

3.1. Dział Merytoryczny

3.2. Dział Marketingowy

3.3. Dział Administracyjny

3.3. Dział Finansowy

Ogólne normy i zasady firmy /Karta Kultury/

§ 4

1.
2.
3.
4.
5.
6.

Nadzór nad wykonaniem zadań przez poszczególne komórki organizacyjne

§ 5

Nadzór nad wykonaniem zadań przez poszczególne komórki organizacyjne sprawuje instruktor wraz z prezesem firmy. Przedmiotem oceny jest realizacja planów operacyjnych poszczególnych członków firmy oraz planów taktycznych działów.

Kontrola wykonania w terminie i na odpowiednim poziomie jakości zaplanowanych zadań. Zadania planowane są wspólnie i spisane w formie planów operacyjnych dla poszczególnych osób.

Postanowienia końcowe

§ 6

1. Poza zadaniami wymienionymi w zakresie zadań poszczególnych komórek organizacyjnych Zarząd może zlecać wykonanie innych prac niż wymienione w Regulaminie.
2. Zmiany w Regulaminie mogą być dokonywane przez Zarząd w uzgodnieniu z instruktorem.

Prezes firmy

.....

Instruktor firmy

.....

Akt notarialny konstituuje firmę młodzieżową. Jest to bardzo ważny moment, szczególnie symboliczny, ponieważ młodzi ludzie oraz instruktor zawierają ze sobą umowę społeczną, od momentu podpisania Aktu notarialnego mogą na siebie liczyć w realizacji misji firmy. Etap ten jest bardzo ważny, zwłaszcza tworzenie regulaminu grupy. Każdy uczestnik musi być świadomy tego, po co on powstał i jakie punkty zawiera. W tym momencie powinien też zostać powołany lider, który będzie zarządzał grupą przy wsparciu dorosłego opiekuna.

Udział lidera ma ogromne znaczenie dla funkcjonowania grupy, dlatego powinien być odrębnie szkolony, aby wiedział, jak dobrze zarządzać ludźmi i dziełem. Głównym zadaniem lidera jest przede wszystkim stałe budowanie dobrej, zintegrowanej, bezpiecznej grupy, zmotywowanej do realizacji programu, przestrzegania regulaminów, budowanie dobrej grupy w rozumieniu własnej firmy.

Kolejnym ważnym krokiem dla funkcjonowania grupy jest zaplanowanie działań. Pomocą mogą być takie narzędzia jak ogólny plan działania, plan taktyczny i plany indywidualne. Ogólny plan grupy określa wszystkie działania, jakie będą odbywać się w firmie. Tutaj należy zapisać wszystkie spotkania i wydarzenia, jakie spotkają nas w danym czasie, którego dotyczy program (najczęściej jest to semestr). Warto też pamiętać o działaniach integrujących grupę. Plan taktyczny jest planem dla całego ośrodka. Zakłada on zadania, które doprowadzą nas do postawionego sobie na początku celu. Tworząc taki plan opiekun grupy wraz z liderem powinni podzielić zadania między wszystkich uczestników pamiętając przy tym o uwzględnieniu mocnych i słabych stron każdego członka grupy. Przydzielone zadania nie mogą być ani za trudne, ani za łatwe. Mają dawać uczestnikom poczucie współuczestniczenia w realizacji misji. Plan indywidualny, jak sama nazwa wskazuje określa zadania dla pojedynczego członka grupy. Kierując się nim uczestnik zajęć wie dobrze, co i w jakim terminie ma robić.

Poniżej wzór ogólnego planu działania (przykładowy jeden miesiąc), planu taktycznego i indywidualnego:

Ogólny plan działania na semestr..... rok 20...../20.....

ośrodka Akademii Młodzieżowej w

PAŹDZIERNIK		
1	Wt	
2	Śr	
3	Czw	
4	Pt	
5	Sb	
6	Nd	
7	pn	
8	Wt	
9	Śr	
10	Czw	
11	Pt	
12	Sb	
13	Nd	
14	Pn	
15	Wt	
16	Śr	
17	Czw	
18	Pt	
19	Sb	
20	Nd	
21	Pn	
22	Wt	
23	Śr	
24	Czw	
25	Pt	
26	Sb	
27	Nd	
28	Pn	
29	Wt	
30	Śr	
31	Czw	

Plan taktyczny

Firmy.....

Na okres

Zadania główne	Zadania szczegółowe	Data	Ocena
Dział			
Dział			
Dział			
Zarządzanie firmą – działania lidarskie			

Etap planowania działań należy przedyskutować z grupą, aby mieli poczucie współodpowiedzialności za całego dzieła. Odpowiedzialność za realizację planów członków grupy bierze lider. To on powinien cyklicznie (najlepiej co miesiąc) sprawdzać realizację zadań i oceniać je tak, by w ten sposób motywować innych do działania. Wykonanie planu lidera sprawdza i ocenia opiekun grupy.

CZĘŚĆ 3. Zajęcia edukacyjne przygotowujące do realizacji procesów partycypacyjnych.

Pracę nad wzrostem wśród młodzieży postaw aktywności obywatelskiej oraz odpowiedzialności społecznej należy zacząć od uświadomienia, czym tak właściwie jest i jaką rolę pełni grupa w życiu każdego człowieka. Młody człowiek powinien zrozumieć, że człowiek jest istotą społeczną, która potrzebuje grupy, że bez grupy nie można żyć. Od najmłodszych lat dziecko potrzebuje rodziny, później potrzebuje dobrej grupy rówieśniczej, człowiek dorosły chce przynależeć do sprawnej parafii, pracować w dobrej firmie, żyć w narodzie, który posiada dobrego lidera. Dobra grupa, wspólnota, to poczucie bezpieczeństwa, to gwarancja spokojnego rozwoju, efektywnego osiągania celów. Dobra grupa to najlepsze środowisko, którego pożąda każdy człowiek. Szczególnego znaczenia nabiera dobra grupa w wieku młodzieńczym, kiedy młody człowiek doświadcza intensywnego uspołeczniania, czyli poznaje otaczający świat, uczy się w nim poruszać, oswaja się ze światem.

Na tym etapie bardzo ważne jest to, aby pokazać społeczne i grupowe funkcjonowanie człowieka, a także uświadomić naszych odbiorców, że grupę, do której należymy buduje każdy z nas, z naszymi indywidualnymi predyspozycjami. To również od nas zależy, jak ona będzie wyglądać.

Niezbędną wiedzą na tym etapie pracy są również czynniki, które sprawiają, że grupa funkcjonuje dobrze. Tylko wtedy możemy poprawnie się rozwijać i dobrze czuć.

Wyróżniamy pięć podstawowych cech dobrej grupy:

- a/ dobrze określony cel, który jest dobrze znany członkom grupy;
- b/ dobrze określone zadania, właściwie rozdzielone na członków grupy, które po ich wykonaniu zagwarantują osiągnięcie celu grupy;
- c/ normy i zasady, które ochraniają i wspierają wykonanie zadań;
- d/ struktura grupy, która określa relacje w grupie oraz określa kompetencje;
- e/ miejsce skupienia, czyli miejsce, z którym członkowie utożsamiają się – uważają je za swoje (nasze) miejsce spotkań.

Grupa, w której funkcjonują powyższe cechy grupy, która jest prowadzona przez dobrego lidera, staje się grupą nieformalną, w której członków wiążą więzy koleżeństwa i przyjaźni. Wówczas, pomimo formy, która zorganizowała grupę, członkowie stanowią dobre środowisko, w którym czują się bezpiecznie, chętnie podejmują nowe zadania, szybko się rozwijają.

Nie jest możliwe nauczyć się partycypacji społecznej bez świadomości funkcjonowania społeczeństwa obywatelskiego i partycypacyjnego, dlatego w kolejnym etapie młodzież powinna poznać takie definicje jak podstawy demokracji i ordynacji wyborczej, funkcjonowanie samorządów, konsultacje społeczne, społeczną kontrolę władzy, transparentność publiczną, czy organizacje strażnicze. Te i inne ważne elementy funkcjonowania społeczeństwa, które powinny być znane każdemu aktywnemu obywatelowi można przedstawiać na wiele sposób. Nudne wykłady niestety mogą odstraszyć naszych

wychowanków, dlatego lepiej sięgnąć po metody, które nie tylko zainteresują młodego odbiorcę, ale też sprawią, że wiedza ta zostanie w ich głowach na dłuższy czas. Ciekawą inicjatywą jest przeprowadzenie warsztatu edukacyjnego, podczas którego przeprowadzamy kampanię wyborczą w fikcyjnym mieście. Uczestnicy warsztatu wcielając się w role mieszkańców analizują ich potrzeby i preferencje, następnie projektują i przeprowadzają własną kampanię wyborczą. Na koniec odbywa się głosowanie oraz ogłoszenie wyników. Taka forma poznania tajników, w tym wypadku, polskiego systemu wyborczego na pewno zostanie zapamiętana na długo.

Kolejne spotkania grupy mogą służyć ważnym tematom współczesnych zjawisk mających wpływ na społeczeństwo i procesy partycypacyjne, np. manipulacje medialne, kryzys demograficzny, podziały społeczne i polityczne, wpływy kulturowe, nauka krytycznego odbioru informacji medialnych. Ten moduł bardzo mocno uświadomi odbiorcom, że, nawet, jeśli nie są tego świadomi, jest bardzo dużo czynników, które kształtują ich myślenie i pogląd na świat, a zwłaszcza na wspólnotę lokalną, w której żyją. Znajomość tych zjawisk pomoże w byciu aktywnym i świadomym obywatelem.

Na koniec zajęć edukacyjnych warto pokazać konkretne przykłady kreatywnych działań budujących partycypację (np. z wykorzystaniem form ekspresji kulturalnej lub materiałów video). Do tych przykładów młodzież będzie mogła wrócić w momencie, kiedy sami zaczną opracowywać i przygotowywać swoje działania.

CZĘŚĆ 4. Diagnoza potrzeb środowiska lokalnego grupy młodzieżowej w zakresie potrzeb dotyczących lokalnych polityk.

Przygotowana do działania młodzież może teraz przystąpić do realizacji działań budujących partycypację społeczną w swoich środowiskach. W pierwszej kolejności trzeba przyjrzeć się temu, co wymaga poprawy lub interwencji w ich środowisku lokalnym. Na tym etapie więc należy przeprowadzić diagnozę lokalnych potrzeb społecznych swojego środowiska lokalnego. Zadanie to można wykonać na wiele sposobów. Ważne jest to, aby metoda diagnozy była dostosowana do specyfiki środowiska, atrakcyjna dla młodzieży, a jednocześnie wskazywała na faktyczne potrzeby obywateli. Takimi formami może być sonda uliczna, wywiady za pomocą nagrań video, ankiety internetowe i wiele innych. Zaleca się, aby to młodzież wybrała temat diagnozy, niech będzie to obszar ich zdaniem ważny i wymagający poprawy. Problemy te mogą dotyczyć zagadnień takich jak edukacja obywatelska, solidarność międzypokoleniowa, sytuacja młodzieży, polityka społeczna, polityka kulturalna, podtrzymywanie i upowszechnianie tradycji narodowej, zachowanie dziedzictwa narodowego, regionalnego i lokalnego, polityka edukacyjna, kształtowanie wśród młodych ludzi postaw propaństwowych i obywatelskich, wolontariatu młodzieżowego w działach samorządu itd.

Grupa powinna przygotować się do tego zadania wybierając najpierw temat diagnozy. Powinna ona dotyczyć problemu, który jest ważny dla wszystkich lub większości członków grupy, aby każdy miał motywację do działania przy realizacji kolejnych kroków programu. Ten etap powinien być dobrze przygotowany, tak, aby grupa mogła faktycznie poznać i przeanalizować dany problem społeczny. Pytania ankietowe, sposób przeprowadzenia diagnozy, ilość osób biorących w niej udział – wszystko to powinno być bardzo dobrze przemyślane, zaplanowane i przeprowadzone, aby wynikiem tej pracy była rzeczywista ocena sytuacji danego problemu.

Po zebraniu informacji ze środowiska lokalnego oraz po przeanalizowaniu wszystkich odpowiedzi, można przechodzić do konkretnego działania na rzecz rozwiązania problemu społecznego.

CZĘŚĆ 5. Realizacja inicjatyw wpływających na kształtowanie lokalnych polityk publicznych.

Po zdiagnozowaniu polityki publicznej środowiska lokalnego nasza młodzież już wie, jak wygląda problem, nad którym chce się pochylić, dlatego nadszedł czas, aby przygotować konkretne działania, których odbiorcą będą osoby reprezentujące różne obszary polityki publicznej. Grupa na czele z liderem powinna, biorąc pod uwagę liczebność grupy, jej mocne i słabe strony, umiejętności i talenty poszczególnych członków, możliwości lokalowe i infrastrukturalne, wybrać formę inicjatywy, którą będą przygotowywać podczas najbliższych spotkań.

Przykłady inicjatyw wpływających na kształtowanie lokalnych polityk społecznych:

- a) Sympozjum – forma inicjatywy, dzięki której najprościej przedstawić dany problem. Sympozjum może być przeprowadzone na wiele sposobów, np. jako debata oksfordzka, której tematem jest analiza problemu lub dyskusji, do której zaprosimy eksperta w danej dziedzinie. Podczas sympozjum można przedstawić wyniki naszej diagnozy i wytłumaczyć, dlaczego podejmujemy ten temat, dlaczego jest on dla nas taki ważny.
- b) Spektakl/przedstawienie teatralne – jest to bardzo kreatywna forma inicjatywy, dzięki której możemy poprzez fabułę (opartą na faktach lub fikcyjną) pokazać w artystyczny sposób nasz zdiagnozowany problem.
- c) Film/reportaż filmowy – przygotowanie filmu, a następnie upowszechnienie go jest ciekawą nowoczesną formą, którą dzisiaj można nagrać nawet własnym telefonem. Film fabularny może opowiadać historię osoby lub grupy osób, na której funkcjonowanie ma wpływ zdiagnozowany problem, reportaż zaś może pokazać dokładnie fragment rzeczywistości naszego tematu oraz wypowiedzi ekspertów w tej dziedzinie.

Tego rodzaju kreatywne formy inicjatyw nie tylko uczą młodzieży partycypacji społecznej, ale pomagają im też rozwijać ich talenty i zainteresowania, radzić sobie z treścią sceniczną lub z lękiem przed wystąpieniami publicznymi.

Wybraną inicjatywę trzeba dobrze zaplanować poprzez opracowanie planu taktycznego. Lider powinien zastanowić się, jak krok po kroku przygotować inicjatywę, podzielić zadania i wraz z terminem wykonania tych zadań wpisać te informacje w plan taktyczny. Na jego podstawie każdy członek grupy powinien przygotować i dać do zatwierdzenia liderowi swój plan indywidualny, który będzie go prowadził podczas całego etapu przygotowania inicjatywy. Nad całością działania powinien czuwać dorosły opiekun, który bierze odpowiedzialność za to, jak funkcjonuje grupa młodzieżowa oraz za samo przygotowanie inicjatywy. Opiekun jest również niezbędny na etapie zapraszania gości, bowiem powinien pomóc im dotrzeć i towarzyszyć w spotkaniu z władzą lokalną. Ważny jest tu jednak głos młodych, którzy powinni bardzo dobrze wyjaśnić cel podjętych inicjatyw, zarówno w momencie zapraszania gości, jak i na początku realizowanej inicjatywy. Dlatego rolą opiekuna jest również dobre przygotowanie (zazwyczaj lidera) do prawidłowego opowiadania o misji grupy. Tę umiejętność powinien ćwiczyć już w momencie przygotowania inicjatywy, aby motywować do działania członków grupy, zwłaszcza, jeśli do osiągnięcia celu

mamy jeszcze dużo czasu i pracy. Nasze działania partycypacyjne należy nagłośnić, aby udział w nich wzięło jak najwięcej osób. W tym celu można wywiesić plakaty, opublikować informację w mediach społecznościowych lub w lokalnych mediach, takich jak radio czy prasa.

Dobrze przeprowadzona inicjatywa jest wstępem do dalszego dialogu z władzami lokalnymi. Tymczasowym działaniem młodzież może udowodnić, jak bardzo zależy jej na walce ze zdiagnozowanym problemem, co jest istotne przy szukaniu rozwiązań problemu przez społeczeństwo lokalne. Mając poczucie sukcesu młodzież będzie chciała dalej działać na rzecz polityki publicznej, dzięki czemu coraz więcej młodych ludzi będzie kształtować rzeczywistość, w której żyjemy.

Ważnym punktem kończącym powzięte działania partycypacyjne jest ewaluacja. Bez względu na to, jaki jest wynik naszych działań, konieczne jest przeanalizowanie wykonanej pracy tak, aby w przyszłości jakość tych działań była jeszcze lepsza. Ewaluacja powinna dotyczyć nie tylko samego rezultatu, czyli inicjatywy, ale również procesu, czyli przygotowania projektu (trzeba zastanowić się, czy dobrze współpracowaliśmy, czy każdy dał z siebie tyle, ile mógł, czy realizowaliśmy działania zgodnie z planem itd.) oraz wpływu, to znaczy, czy nasze działania faktycznie miały jakiś wpływ na zmianę społeczną. Istotne na tym etapie jest docenienie włożonego trudu każdego członka grupy. Dzięki temu grupa będzie chciała wyznaczać nowe cele i dalej kształtować środowisko, w którym żyje.